

Informasjon om samisk kirkeliv i 2006 – i et nasjonalkirkelig perspektiv.

Sameloven:

§ 1-1. Lovens formål.

Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Samisk språk:

§ 3-1. Definisjoner

I dette kapitlet menes med:

1. forvaltningsområdet for samisk språk: de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt skal inngå i forvaltningsområdet for samisk språk;
2. offentlige organ: ethvert organ for stat og kommune;
3. lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet: ethvert kommunalt, fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som omfatter en kommune eller en del av en kommune i forvaltningsområdet for samisk språk;
4. regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet: ethvert fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, men som likevel ikke er landsomfattende.

Samisk kirkeråd har siden 1995 hatt en egen stilling for nordsamisk språkkonsulent. Denne ressursen har vært helt avgjørende for utvikling av nordsamisk salmearbeid i perioden 1996 – 2005. Stillingen har også gjort det mulig å ivareta bruken av samisk språk fra sentralkirkelig hold i kontakten med områder som pr 2005 var omfattet av samelovens språkregler. Pr 2006 omfatter samelovens språkregler også lulesamisk språk. Det betyr at kirken aktivt må finne løsninger for å kunne ivareta lovens intensjon også på lulesamisk. Også Snåsa kommune har en søknad inne om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk.

Samisk språk skal først og fremst ivaretas fordi Guds ord på eget morsmål er en nødvendighet for alle mennesker. Derfor skal kirken ha ordninger som også ivaretar dette.

Samisk gudstjenesteliv:

Samisk kirkeråd har erfart at det tar tid å utvikle kirkelig materiell når en må begynne helt fra bunnen. Grunnboka for både salmer og liturgier er bibelen på morsmålet. Fornorskningens konsekvens er at det finnes få samiske personer som påtar seg oppgaver i kirken. Knappheten på tilgjengelig kompetanse er svært merkbar, og derfor blir det å sammenlikne kostnader og progresjon innenfor det samiske med øvrig utviklingsarbeid som pågår i Den norske kirke, irrelevant og rammer samisk kirkeliv urettferdig.

Målet må være at sørsamiske, lulesamiske og nordsamiske språkgrupper kan oppleve et kirkeliv på eget språk og på egne premisser. Når kirken blir opplevd som samenes egen, vil motivasjonen øke for å ta ansvar for eget kirkeliv. Dagens situasjon gjenspeiler imidlertid en helt annen virkelighet for de fleste samiske grupper.

Nordsamisk:

Ny nordsamisk salmebok (Sálbmagirji II) kom ut i 2005, og høymesseliturgien fra 1977 og liturgier av ulike gudstjenestelige handlinger fra 1980-tallet skal komme ut på rundt årsskiftet 2006/2007. Arbeidet med de nordsamiske salmer og liturgier, har etter at SKR overtok det i 1993/94, søkt å ivareta samisk språk og musikktradisjon, som preger nordsamisk gudstjenesteliv, med dype røtter i læstadiansk forsamlingstradisjon. Selv om liturgier og salmer fins på nordsamisk, er de enten ikke tilgjengelige på grunn av liten bevissthet om og nedprioritering av det samiske blant kirkelige tjenestemenn, eller kirkelige ansatte behersker ikke samisk til å ta det i bruk. Det samisk-språklige forblir dermed usynlig i en tid der fornorskningen offisielt er over.

Lulesamisk:

I den lulesamiske salmeboka (Julevsáme Sálmmagirjje, gitt ut på svensk Verbum, 2005), er salmevalg og melodiføring bestemt av stedlige tradisjoner i de lulesamiske miljøene i Nord- og Sør-Salten og i lulesamisk område i Sverige. Gudstjenestetilbud på samisk gis et par ganger i året. Liturgiarbeidet på lulesamisk er så vidt kommet i gang. Det skjer i regi av enkeltmenneskers engasjement og innsats. Bispedømmerådene og Kirkerådet/Samisk kirkeråd har i liten grad båret hovedansvaret for arbeidet, administrativt og faglig. Men sistnevnte organ har bidratt økonomisk til salme- og liturgiarbeidet.

Sørsamisk:

For sørsamisk gudstjenesteliv er det utviklet og tatt i bruk et hefte med salmer og liturgier, som er resultat av arbeid drevet i regi av Prest for sørsamer, i samarbeid med ressurspersoner i det sørsamiske området fra norsk og svensk side. Den sørsamiske liturgiske musikken ivaretar tydelig originalt samisk tonespråk. Bare Markus-evangeliet er oversatt til samisk. Oppgaver med liturgier og salmestoff går på bekostning av andre oppgaver, fordi arbeidet ofte har små økonomiske midler, og dermed kan en ikke rekruttere ressurspersoner til dette arbeidet. Det gjør arbeidsforholdene vanskelig, ikke minst når det gjelder tilgangen på nødvendig språk- og kulturkompetanse.

Salme- og liturgiarbeid på lule- og sørsamisk må prioriteres økonomisk og tidsmessig.

Trosopplæring:

Materiellutvikling på samisk for den kirkelige undervisning / trosopplæring har vært det andre helt sentrale felt for SKR. I 2002/2003 fikk Samisk kirkeråd en ny stilling for å ivareta trosopplæringsarbeidet. SKR har i samarbeid med Sámi Allaskuvla / Samisk Høgskole og IKO drevet et prosjekt for å utvikle trosopplæringsmateriell. Dette prosjektet har lagt et grunnlag for å arbeide systematisk for å få etablert en egen internettside for samisk trosopplæring.

Tilleggsdokument fra KM 2001 beskriver behovene mer utfyllende.

Materiellarbeid:

- konfirmantboka på nordsamisk, kom ut i 1997. Hefte med deler av sørsamisk liturgi,
- temahefte om advent, bønn og barnesanger på nordsamisk og norsk
- sørsamisk dåpsbrosjyre, i regi av prest for sørsamer
- bønnebok, på nordsamisk

I materiellarbeid er samisk realkompetanse brukt til fulle.

Forsøksmenigheter som pr 2005 i søknaden har prioritert den samiske befolkning:

Nordsamisk:

-Indre Finnmark prosti med seks menigheter i Nord-Hålogaland bispedømme

Lulesamisk:

Hamarøy sokn i Sør-Hålogaland bispedømme

Sørsamisk:

Nord-Rana sokn i Sør-Hålogaland bispedømme

Bibelovertsettelse:

Bibelselskapets mangeårige oversettelsesarbeid av bibelen til nordsamisk fikk et foreløpig sluttresultat da Odåda Testamenta / Det nye testamentet i 1998 kom ut i moderne språkdrakt. Arbeidet med å oversette Det gamle testamentet til nordsamisk har vært i gang siden 1998/99.

SKR gav i løpet av 1990-tallet årlige økonomiske bidrag til Bibelselskapets arbeid med oversettelse av sentrale bibeldeler på lule- og sørsamisk.

Ådå Testamennta / Det nye testamentet på lulesamisk ble gitt ut av Det svenske bibelselskap i 2000.

På sørsamisk finnes bare Markusevangeliet, men arbeidet er intensivert for å komme videre med den mest grunnleggende del av utviklingsarbeidet innen samisk kirkeliv.

Bibelovertsettelsesarbeidet i sørsamisk område er et samarbeid over grensen til Sverige. Andre sentrale oppgaver har måttet bli nedprioritert.

Studier i samisk teologi og kristendomsforståelse:

SKR etablerte møteplasser for å samtale om temaer knyttet til kristen tro i rammen av en samisk virkelighetsforståelse.

I perioden 1994-99 var SKR først deltaker i og etter hvert drev selv et studiearbeid innenfor kontekstuell teologi, med hovedfokus på emnet samisk teologi og kristendomsforståelse. Arbeidet ble førende for SKR's profil i utviklingen av samisk kirkeliv. Utviklingsarbeidet ble stadig tydeligere forankret i en forståelse av at også det samiske folk må kunne kjenne seg igjen i kirken.

Arbeidet med temaet "evangelium og kultur" både nasjonalt, regionalt og internasjonalt resulterte i 1998 i en stor internasjonal kirkelig urfolkskonferanse i Karasjok i regi av Kirkenes Verdensråd og Den norske kirke. Dette temaet var også sentralt under Det lutherske Verdensforbunds urfolkskonsultasjon i Karasjok i september 2006.

Rekruttering og kompetansebygging:

Arbeidet med å rekruttere for kirkelig tjeneste har stått sentralt siden 1994. Et utdanningsfond var virksomt i årene 1996-2005.

Et samisk ungdomsprosjekt, var i gang i årene 2000-2004. Oppfølgingen ble et eget ungdomsutvalg under SKR fra 2005, et arbeid som drives som prosjekt ut 2007.

SKR har bidratt til utvikling av et studietilbud ved Sámi Allaskuvla/Samisk Høgskole. Studiet skal være et bidrag til å bringe inn samiske tema til skole og utdanning. Studiet vil kunne fremme rekruttering av samisk ungdom til kirkelig utdanning og i neste omgang til samisk kirkeliv. Studiet har pr juni 2006 ennå ikke fått finansiering.

Diakoni:

Grunnlagstenkning om samisk diakoni ble ferdigstilt i 1999 og er et tillegg til *Plan for diakoni i Den norske kirke* som nå er under revisjon.

Også grunnlagstenkningen er under revisjon og vil i løpet av 2007 vil bli utgitt som et *hjelpeverktøy for samisk diakoni*.

Informasjon:

Informasjon og synliggjøring av samisk kirke - og samfunnsliv som ressurs har vært et viktig arbeidsfelt for SKR helt siden oppstarten i 1993. Internett har de siste årene åpnet helt nye muligheter med tanke på dette arbeidet.

Fra høsten 2006, vil Den norske kirkes nye webportal være operativ. Samisk kirkeråd har lagt ned betydelige ressurser for å få samlet og forbedret informasjonen om Samisk kirkeråds arbeid på webportalen, og det skal være lettere for menighetene å finne den informasjonen de leter etter enten det gjelder samisk gudstjenesteliv, samisk trosopplæring, samisk ungdomsarbeid el. Målet er at de samiske sidene skal være tilgjengelige både på nord-, lule- og sørsamisk, samt norsk.

Historikk:

Misjoneringen av samene var integrert i skolepolitikken. Fra 1700-tallet ble misjonsarbeidet intensivert og satt i system. Fokus på samisk språk som misjonsinngang i det samiske samfunn, varierte i perioden fram mot siste del av 1800 tallet. Perioden 1850- 1960 utgjør en mørk tid i norsk minoritetspolitikk som følge av den rådende ideologien, sosialdarwinismen og den sterke nasjonale strømmingen i det norske samfunnet. Fra 1888 kunne samisk bare bli brukt som hjelpespråk i skolevesenet. Jordsalgsloven av 1902 slo fast at bare norske statsborgere som kunne snakke, lese og skrive norsk, kunne kjøpe jord. Jordeiendommene skulle gis norske navn. Språkklausulen ble formelt opphevet i 1965, men ble ikke så ofte håndhevet etter 2. verdenskrig. Store statsinternat ble bygd for å samle og få kulturell kontroll over elevene i språkblandingsdistriktene. Internatskolene var ledd i den offisielle skolepolitikken som en rekke samiske og kvenske barn led under. Skoleloven ble offisielt endret i 1959, som følge av utredning om samenes situasjon i Norge.

I mange samiske områder langs kysten og i indre strøk i nord, slo læstadianismen rot og ble samenes religion i en tid med stort press. I forsamlingen ble samisk språk brukt og tatt vare på. Kirken som institusjon ble en formidler av norske verdier og norsk tenkemåte. Den var ikke i stand til å bli en motkultur som kunne demme opp for tapet av identitet og den skam som ble påført flere generasjoner av samer.

Og samtidig må en ikke glemme historien om at det nettopp var representanter for kirken som kjempet mot den offisielle fornorskningspolitikken, der spesielt prester i samiske områder og enkeltpersoner arbeidet med å utvikle samisk skriftspråk og oversettelse av materiell.

Arbeidet med samisk skriftspråk ble påbegynt i fornorskingsperioden av enkeltpersoner innen kirken.

Kilde: NOU 1985: 14 Samisk kultur og utdanning, s. 41-65.